

ทฤษฎีแนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับการพัฒนาประเทศไทยนั้น เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องนำเอาทฤษฎีและแนวความคิดของตะวันตกมาเป็นแบบในการศึกษา ทั้งนี้เพราะเรายังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาทางค่านี้นัก สำหรับทฤษฎีสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศนั้น มีอยู่ ๓ แนวทางใหญ่ ๆ คือ

๑. ทฤษฎีในเชิงบวก (positive theories) ซึ่งเป็นทฤษฎีส่วนใหญ่ในเรื่องการสื่อสารกับการพัฒนา นักนิเทศศาสตร์ในกลุ่มนี้มีความเชื่อว่า สื่อมวลชนจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจ การศึกษาของแคเน็ยล เลินเนอร์ (Daniel Lerner) วิลเบอร์ ชรามม์ (Wilbur Schramm) และคาร์ล คอยซ์ (Karl W. Deutsch) เป็นตัวอย่างที่สำคัญของทฤษฎีนี้ เลินเนอร์ มองสื่อมวลชนว่าเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสังคมดั้งเดิม และมีผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชนิดถอนรากถอนโคนในสภาพความคิดของมวลชนและมองว่าการเปลี่ยนแปลงในระบบการสื่อสารมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการเปลี่ยนพฤติกรรมอื่น ๆ และเป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาวะความทันสมัย (modernization) ซึ่งเลินเนอร์เห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มีความเห็นเช่นเดียวกับคอยซ์ มองการพัฒนาสื่อมวลชนว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของประกอบหนึ่งของความทันสมัยและการระดมพลังทางสังคม (social mobilization) ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

๒. ทฤษฎีในเชิงลบ (negative theories) แนวความคิดในทฤษฎีค่านี้นั้นเห็นว่า การขยายตัวของสื่อมวลชนในประเทศกำลังพัฒนาให้ผลกระทบในทางร้ายและเป็นอันตราย โดยเฉพาะในการชักนำไปสู่ความต้องการทางวัตถุนิยมบางอย่างที่ไม่เหมาะสมไปสู่มวลชน อย่างไรก็ตาม การมองความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการพัฒนาไปในเชิงลบนั้นส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากความล้มเหลวในการไม่สามารถวางแผนใช้สื่อให้เหมาะสม ตัวอย่าง

เช่น การขาดการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญในการใช้สื่อและการขาดพื้นฐานทางการศึกษา เป็นต้น นักคิดทางค่านี้นับว่าท่านดิงก็มมองว่าสื่อบางประเภทอาจจะให้ผลกระทบในเชิงสร้างความเกลียดชังเพื่อมนุษยด้วยกันในประเทศยากจน อาทิเช่น พูล (Ithiel de Sola Pool) เห็นว่าการขยายตัวของโทรทัศน์ไปสู่สังคมกึ่งพัฒนาเป็นสิ่งที่ไม่คุ้มค่า เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานสูงและต้องการความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ในขณะที่ แมคลuhan (Marshall McLuhan) เห็นว่าผลกระทบของโทรทัศน์ต่อสภาพจิตใจของคนนับเป็นสิ่งที่อันตรายแม้กระทั่งในสังคมที่พัฒนาแล้ว เป็นต้น

๓. ทฤษฎีในเชิงเป็นกลาง (neutral theories) นักคิดตามแนวนี้เชื่อว่า การพัฒนาสื่อมวลชนไม่มีผลโดยตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ หากแต่เป็นเพียงผลผลิตอย่างหนึ่งของการที่ระบบเศรษฐกิจดีขึ้น การมองเช่นนี้เป็นการมองของนักคิดทางค่านการที่พัฒนาที่ไม่ให้ความสำคัญกับสื่อมวลชนในฐานะที่เป็นสาเหตุหนึ่งของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

การมองความสัมพันธ์ของสื่อมวลชนกับการพัฒนาเศรษฐกิจทั้ง ๓ แนว ต่างก็มีเหตุผลในเชิงสนับสนุนและหักล้างที่น่าสนใจ แต่ขอเท็จจริงในเชิงประสพการณ์กับทศศาสตร์ส่วนใหญ่ได้พบจากการศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาสื่อมวลชนและระดับการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกก็คือ สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับระดับเศรษฐกิจ (economic level) การเป็นชุมชนเมือง (urbanization) การเป็นสังคมอุตสาหกรรม (industrialization) และการรู้หนังสือของประชาชน (literacy).... (ระวีวรรณ ประกอบผล ๒๕๒๕ : ๑๐-๑๒)

และจากข้อเท็จจริงนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงทฤษฎีและแบบจำลองการเปลี่ยนให้ เป็นสมัยใหม่ของเลนินเนอร์ เป็นแบบในการศึกษาวิจัยเพื่อวิเคราะห์หาคำว่าสำหรับกรณีของประเทศไทยแล้ว สื่อมวลชนจะมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศหรือไม่และอย่างไร

ในหนังสือ " The Passing of Traditional Society "

เลนเนอร์ ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ มีข้อวิจารณ์อย่างกว้างขวางว่า " modernization " ไม่ใช่สิ่งเดียวกับ " development " เลนเนอร์ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ว่า องค์ประกอบของการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ได้แก่

๑. ความสามารถในการที่จะเห็นตัวเองในสถานการณ์ของผู้อื่น (The Mobile Personality : Empathy) เลนเนอร์ได้ชี้มายถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมตะวันตกว่า เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของบุคคลที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การคิดโดยอาศัยหลักเหตุผลและผล (rationality) จะทำให้คนก้าวล่วงไปจากการเชื่อถือโศลกและไสยศาสตร์ และมีการใช้เหตุผลที่จะสำรวจความสำเร็จหรือล้มเหลวของตนเองมีใช้ขึ้นอยู่กับบุรุษชาติ เลนเนอร์ เห็นว่าความสามารถในการเห็นตัวเองในสถานการณ์ของผู้อื่น (empathy) นั้น เป็นทักษะที่จะทำให้สังคมเปลี่ยนจากแบบดั้งเดิมได้ เพราะบุคคลจะเข้าใจบทบาทและความสัมพันธ์ใหม่ ๆ ของคนอื่น ๆ ในสังคมตลอดจนความสัมพันธ์ของตนเองต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งลักษณะอย่างนี้เป็นลักษณะของคนในสังคมสมัยใหม่ (modern society) เลนเนอร์ กล่าวโดยสรุปว่า ตัวแบบของพฤติกรรมที่ประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมสมัยใหม่ควรจะมีคือ ความสามารถในการเห็นตัวเองหรือเข้าใจตนเองในสถานการณ์ของผู้อื่น ไม่ใช่เป็นแบบที่เรียกว่า " highly constrictive personality " คือบุคคลชะงักมันอยู่กับตนเองไม่พยายามที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยผู้อื่นซึ่งเป็นแบบของสังคมดั้งเดิม

๒. ทัศนคติของการเปลี่ยน : สื่อมวลชน (The Mobility Multiplier : Mass Media) การติดต่อสื่อสารนั้นเป็นการทำให้มนุษย์ได้เรียนรู้และรู้จักสิ่งใหม่ ๆ มากขึ้น การคมนาคมขนส่งช่วยทำให้มนุษย์ได้ติดต่อไปมาหาสู่กันมากขึ้น และเมื่อมนุษย์รู้จักพัฒนาการสื่อสารมวลชนขึ้นมาใช้ก็ทำให้มีโอกาสและช่องทางในการติดต่อสื่อสารมากขึ้นในประเด็นนี้สื่อมวลชนจึงเป็นเสมือนทัศนคติของการเปลี่ยนแปลง สื่อมวลชนจึงทำหน้าที่เป็นครูของการเรียนรู้ เพราะช่วยให้การรับรู้เกิดขึ้นอย่างง่าย ๆ และช่วยสร้างให้เกิดมติมหาชนของโลก (World public opinion) ได้ สื่อมวลชนจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่หรือการพัฒนา เป็นการทำให้คนจำนวนมาก (mass) ได้เห็นวิถีชีวิตจากที่ต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไป ทำให้เกิดการรับรู้และการตอบสนองเกิดขึ้น

๓. ระบบของความทันสมัย (The "System" of Modernity) นอกจากองค์ประกอบทั้ง ๒ อย่าง "ระบบ" ของความทันสมัยก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ระบบของความทันสมัยก็คือ ระบบการติดต่อสื่อสารที่แตกต่างกันระหว่างระบบเก่ากับระบบใหม่ ในสังคมดั้งเดิมนั้นระบบการติดต่อสื่อสารเป็นแบบระบบปากเปล่า (oral system) แต่ในสังคมสมัยใหม่นั้นเป็นแบบระบบสื่อ ซึ่งได้แสดงให้เห็นดังนี้

ระบบ "สื่อ"	ระบบ "ปากเปล่า"
ช่องทาง : การกระจายเสียง (ผ่านสื่อต่าง ๆ)	บุคคล (เห็นหน้ากัน)
ผู้รับสาร : กลุ่มต่าง ๆ แยกต่างกัน (มวลชน)	กลุ่มปฐมภูมิ (กลุ่ม ๆ)
เนื้อหา : การอธิบาย (ข่าว)	การกำหนด (กฎเกณฑ์)
แหล่งที่มา : นักสื่อสารอาชีพ (ผู้เชี่ยวชาญ)	ผู้มีอำนาจ (สถานภาพ)

ซึ่งเจินเนอร์ก็กล่าวว่า โดยความเป็นจริงแล้วก็ไม่มีความใดที่เป็นระบบใดระบบหนึ่งอย่างแท้จริง มักจะมีทั้งสองแบบร่วมกัน เพียงแต่มีลักษณะที่สำคัญ คือ ประเทศต่าง ๆ กำลังอยู่ในขั้นของการเปลี่ยนแปลงจากระบบหนึ่งไปสู่อีกระบบหนึ่ง และการเปลี่ยนแปลงนี้มีทิศทางที่จะเปลี่ยนจากระบบปากเปล่าเป็นระบบ "สื่อ" โดยมีลักษณะที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงในส่วนอื่น ๆ ของระบบสังคมด้วย (ระบบการสื่อสารจึงถูกพิจารณาว่าเป็นกรณีและผลของการเปลี่ยนแปลงในระบบสังคมทั้งหมดหรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า ระบบการสื่อสารนั้นเป็นทั้งตัวที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและในขณะเดียวกันก็จะได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลงไปพร้อม ๆ กัน) ระบบสังคมอื่น ๆ ที่สำคัญ ก็คือ เศรษฐกิจและสังคม วัฒนธรรม และการเมือง ซึ่งสามารถเปรียบเทียบในระบบการสื่อสารทั้งสองระบบให้เห็นได้ดังนี้

ระบบ "สังคม"	ระบบ "สื่อ"	ระบบ "ปากเปล่า"
เศรษฐกิจและสังคม	เขตเมือง	เขตชนบท
วัฒนธรรม	การรู้หนังสือ	การไม่รู้หนังสือ
การเมือง	การเลือกตั้ง	การแต่งตั้ง

แต่ในเมื่อไม่มีระบบสื่อสารใดที่มีลักษณะสมบูรณ์คือ เป็นระบบใดระบบหนึ่งอย่างแท้จริง
 ดังนั้น การเปรียบเทียบทางด้านเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม และการเมือง จึงมีลักษณะ
 ที่มีใช้เป็นการมองลักษณะต่าง ๆ อย่าง "สมบูรณ์" เพียงแต่เป็นการมองในลักษณะของ
 ความเป็นไปได้ของความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ มากกว่า นอกจากนี้ เลินเนอร์ ยังได้
 กล่าวถึงขั้นตอนของการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ ซึ่งมี ๔ ขั้นตอนคือ การเป็นเขตเมือง
 การรู้หนังสือ การมีส่วนร่วมในสื่อมวลชน และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งมีรายละเอียด
 เชียบ ดังนี้

ขั้นตอนแรก - การเป็นเขตเมือง (urbanization) นั้น เลินเนอร์ ถือว่า
 เป็นจุดของการเคลื่อนย้ายประชากรจากส่วนต่าง ๆ ที่กระจุกกระจายมารวมอยู่ที่ตัวเมือง
 ซึ่งจะทำให้เกิดการกระตุ้นความต้องการและจัดหาเงื่อนไขบางประการ เพื่อจะทำให้เกิดการ
 มีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง แบบแผนของชีวิตในเมืองนั้นมีลักษณะที่แตกต่างไปจากชนบทใน
 แห่งที่ชีวิตในเมืองนั้น คนต้องการทักษะและความสามารถบางอย่าง อย่างน้อยก็ความ
 สามารถในการอ่านป้ายเครื่องหมายต่าง ๆ ซึ่งถูกจัดทำขึ้นเพื่อลดความสูญเสียของมนุษย์
 เขตเมืองจึงเป็นตัวสร้างเครื่องมือไปสู่การพัฒนาให้ทันสมัย ซึ่งจะทำให้เกิดการรู้หนังสือ
 และการมีส่วนร่วมในสื่อมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่สอง - การรู้หนังสือ (literacy) นั้น เป็นทั้งกรณีของการเปลี่ยนแปลง
 และเป็นผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง การรู้หนังสือเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพใน
 การที่จะกระจายผลผลิตของเมืองไปสู่ส่วนต่าง ๆ ของสังคม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ การ
 ใช้การสั่งซื้อสินค้าทางไปรษณีย์แทนการเร่ขายจะเกิดขึ้น เมื่อประชาชนสามารถอ่านแคตา-
 ล็อกและเขียนหนังสือได้ ในแง่นี้การรู้หนังสือจึงเป็นทักษะพื้นฐานของระบบ "สื่อ" ผู้รู้
 หนังสือเท่านั้นที่สามารถผลิตเนื้อหาของสื่อไว้เพื่อผู้บริโภคส่วนใหญ่ที่รู้หนังสือ ดังนั้น เมื่อ
 สังคมหนึ่งมีอัตราของการเป็นเขตเมือง ๒๕% การเปิดรับสื่อจะมีความสัมพันธ์สูงสุดต่ออัตรา
 การรู้หนังสือ

ขั้นตอนที่สาม - การใช้สื่อมวลชน (media participation) เมื่อประ-
 ชชนสามารถรับประสบการณ์ใหม่ ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง (mobility) คือ การ
 ย้ายเข้าสู่เมืองและสามารถที่จะรับประสบการณ์ใหม่จากสื่อ (โดยผ่านการรู้หนังสือ)

ประชาชนก็จะเริ่มหาความพอใจซึ่งเกิดจากการพัฒนาทักษะต่าง ๆ การเพิ่มขึ้นของการมีส่วนร่วมในสื่อจะมีส่วนเพิ่มต่อการมีส่วนร่วมในทุกส่วนของระบบสังคม

ขั้นตอนสุดท้าย - การมีส่วนร่วมทางการเมือง (electoral participation) จากการศึกษาข้อมูลจาก ๘๔ ประเทศ พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง (การไปออกเสียงเลือกตั้ง) จะสูงในเมื่อระดับของความทันสมัยสูงขึ้น ในประเทศที่มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงนั้น พบว่า ประชาชนจะอ่านหนังสือพิมพ์และรับสื่ออื่นมาก

๔. อุปสรรคของการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ (The Hurdles of Modernity) ในประเด็นนี้เลนเนอร์ชี้ให้เห็นว่า การที่โลกตะวันออกจะรับเอาแบบแผนของการพัฒนาจากโลกตะวันตกมาใช้มันไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ เพราะจะต้องผ่านอุปสรรคหลาย ๆ อย่าง โดยเฉพาะปัญหาของการไร้ทรัพยากรที่ไม่เป็นไปตามความต้องการที่เพิ่มขึ้นของคนได้ ยิ่งประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเท่าไร การให้การศึกษา ก็ยิ่งเป็นปัญหามากขึ้นเท่านั้น และการจะทำให้อัตราการรู้หนังสือเพิ่มขึ้นก็จำเป็นที่จะต้องพัฒนาชุมชนให้มีลักษณะที่เป็น "เขตเมือง" ก่อน ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้จึงอาจเป็นอุปสรรคของการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ เพราะประชาชนของสังคมแบบดั้งเดิมนั้น จะพัฒนาระบบของการมีส่วนร่วมในสังคมที่มีประสิทธิภาพได้อย่างไร

๕. แบบจำลองของการเปลี่ยนแปลงที่เป็นหัวเดียวหัวต่อ (Model of Transition) เลนเนอร์เห็นว่า แบบจำลองของการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ที่แบ่งออกเป็น ๔ ขั้นตอน นั้น เมื่อมาถึงจุดนี้ก็กลายเป็นแบบจำลองที่คงที่ตรงที่ไม่สามารถจะอธิบายการเปลี่ยนแปลงของประเทศต่าง ๆ ว่าเป็นไปอย่างไร จากขั้นตอนหนึ่งไปสู่อีกขั้นตอนหนึ่ง ทำไมคนที่อยู่ในเมืองจึงกลายเป็นคนรู้หนังสือ และทำไมผู้ฟังวิทยุถึงจะเปลี่ยนไปเป็นผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองได้ จากการอธิบายลักษณะของการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ว่าจะต้องทำให้คนมีการเปลี่ยนแปลงความคิด (psychic mobility) โดยมีกลไกของการเข้าใจตนเองในสถานการณ์ของผู้อื่น (empathy) นั้น จึงยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดความเข้าใจถึงกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงได้ จึงจำเป็นต้องมีตัวแบบในการศึกษาเพื่อจะแสดงด้วยข้อมูลและตัวเลขว่า คนที่อยู่ในเมืองรู้หนังสือ มีส่วนร่วมในสังคมและมีความเข้าใจตนเองในสถานการณ์ของผู้อื่น จะแตกต่างจากคนที่มีแค่มีลักษณะเท่านั้น และจะมีลักษณะ

สำคัญที่แตกต่างไปก็คือ การมี "ทัศนคติ" ในเรื่องเกี่ยวกับสาขาระดับอื่นเป็นลักษณะสำคัญของการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ เติบโตขึ้นได้แบ่งลักษณะหรือรูปแบบของสังคมออกเป็น ๓ แบบ คือ สังคมสมัยใหม่ (moderns) สังคมที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อ (transitionals) และสังคมแบบดั้งเดิม (traditional) ทั้งนี้โดยการดูจากอัตราการรู้หนังสือ การเป็นเขตเมือง การมีส่วนร่วมในสื่อ และการมีความเข้าใจตนเองในสถานการณ์ของผู้อื่นของคน ตลอดจนการมี "ทัศนคติ" ต่อเรื่องสาธารณะของประชาชน นับเป็นการศึกษาเปรียบเทียบและจัดลำดับเพื่อจะดูความแตกต่างของประชากรในอัตราต่าง ๆ คำว่า "transitionals" ในแง่นี้จึงอาจหมายความว่าโดยการตีความจากในแง่ของสื่อได้ว่า เป็นสถานะของคนที่กำลังจะเปลี่ยนจากสภาพการไม่รู้หนังสือไปสู่การรู้หนังสือ หรือไม่ก็อาจมองได้ว่า เป็นสถานะของคนที่ยังวิทย์โดยไม่รู้หนังสือ และกำลังจะเปลี่ยนไปสู่อีกสถานะหนึ่ง

จากองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้ง ๕ ประการและจากชั้นตอนทั้ง ๔ ชั้นตอน เติบโตขึ้นได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบประเทศในตะวันออกกลาง ๘ ประเทศ ได้แก่ ตุรกี กรีซ เลบานอน ซีเรีย อียิปต์ จอร์แดน และอิหร่าน โดยใช้ตัวแปร ๔ ประการ คือ

๑. การเป็นเขตเมือง (urbanization) คือ เขตเมืองที่มีประชากรอาศัยสูงกว่า ๕๐,๐๐๐ คนขึ้นไป โดยถือเอาอัตราส่วนของประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองเกินกว่า ๕๐,๐๐๐ คน เป็นเกณฑ์ในการวัดตัวแปรการเป็นเขตเมือง

๒. การรู้หนังสือ (literacy) คือ ความสามารถในการอ่านภาษาใดภาษาหนึ่งอย่างน้อย ๑ ภาษา โดยถือเอาอัตราส่วนของประชาชนที่สามารถอ่านได้อย่างน้อย ๑ ภาษา

๓. การใช้สื่อมวลชน (media participation) คือ การซื้อหนังสือพิมพ์ การมีวิทยุในครอบครอง และการไปชมภาพยนตร์ โดยวัดจากอัตราส่วนของประชาชนที่มีวิทยุ จำนวนจำหน่ายหนังสือพิมพ์และจำนวนที่นั่งภาพยนตร์ต่อประชาชน ๑,๐๐๐ คน ปัจจุบันยังคงถาวรร่วมกันเป็นกรณีร่วมใช้วัดการมีส่วนร่วมในสื่อ

๔. การมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง (electoral participation) คือ การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งในระดับชาติ ซึ่งวัดจากอัตราส่วนของประชาชนที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งครั้งหลังสุด

(Daniel Lerner ๑๙๕๕ : ๔๓ - ๔๕ และระวีวรรณ ประกอบผล ๒๕๒๒ : ๔-๕)

จากการศึกษาของเลนเนอร์จึงสรุปได้ว่าวิวัฒนาการของสังคมในลักษณะที่ประชาชนเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในการดำเนินการของกิจกรรมของสังคมประกอบด้วยขั้นตอนที่ต่อเนื่องกัน ๓ ขั้นตอน กล่าวคือ ชุมชนเมืองซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องมีก่อนอื่นเพราะชุมชนเมืองจะพัฒนาทักษะที่มีความสลับซับซ้อนและเป็นแหล่งทรัพยากร ซึ่งจะนำไปสู่ลักษณะของเศรษฐกิจเชิงอุตสาหกรรมสมัยใหม่ เมื่อมีชุมชนเมืองผลที่จะตามมาก็คือ การพัฒนาอีกสองขั้นตอน ได้แก่ การพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาสื่อมวลชน ซึ่งทั้งสองอย่างนี้มีลักษณะของความสัมพันธ์ลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การศึกษาจะช่วยพัฒนาสื่อมวลชนและสื่อมวลชนจะช่วยส่งเสริมขยายการศึกษา เลนเนอร์ได้อ้างถึงประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาว่าในขั้นที่สองนี้การศึกษาเป็นกุญแจสำคัญของการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่สังคมสมัยใหม่ ในขั้นที่สาม เมื่อความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางอุตสาหกรรมอยู่ในขั้นก้าวหน้า สังคมเริ่มจะมีสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ใช้อย่างแพร่หลาย ซึ่งในสภาวะเช่นนี้ก็เท่ากับช่วยเร่งขยายการศึกษา ซึ่งผลของความสัมพันธ์ที่ตอบซึ่งกันและกันนี้เองก็จะทำให้เกิดสถาบันที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งได้แก่สถาบันทางการเมืองโดยระบอบการออกเสียงเลือกตั้งผู้บริหารและการกำหนดนโยบายด้วยการฟังความคิดเห็นจากประชาชน (Daniel Lerner ๑๙๕๕ : ๕๔-๖๕ อ้างถึงใน ศิริชัย ศิริกาเยะ ๒๕๒๕ : ๑๐)

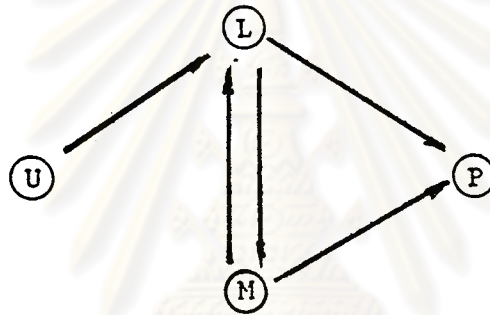
นอกจากนี้เลนเนอร์ยังได้ทำการทดสอบทฤษฎีการทำให้ทันสมัยนี้กับข้อมูลที่เก็บรวบรวมจาก ๙๓ ประเทศ โดยองค์การ UNESCO (๑๙๕๑) ก็ได้ผลสรุปออกมาดังนี้ คือ "ภายหลังที่ประเทศใดมีชุมชนเมืองเกิดขึ้น ๑๐% อัตราของบรรณหนังสือจะเริ่มเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนและอัตราของชุมชนเมืองและอัตราของบรรณหนังสือจะเพิ่มขึ้นไปพร้อม ๆ กันในทิศทางเดียวกันจนกระทั่งอัตราของชุมชนเมืองเกิดขึ้น ๒๕% ของประเทศ อัตราของบรรณหนังสือจะเพิ่มขึ้นอยู่เรื่อย ๆ เป็นอิสระจากการเพิ่มขึ้นของอัตราชุมชนเมือง เมื่อประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมเริ่มที่จะรู้หนังสือก็จะเกิดการสร้างความต้องการใหม่ ๆ ขึ้นอย่างมากนายและก็จะพยายามแสวงหาความต้องการเหล่านั้นซึ่งก็นำไปสู่ขั้นตอนของการมีลักษณะสมัยใหม่ ซึ่งได้แก่ การมีส่วนร่วมในการใช้สื่อมวลชนและเมื่อมีการเพิ่มขึ้นในการมีส่วนร่วมในการใช้สื่อ

มวลชนก็จะมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นของการมีส่วนร่วมในทุกภาคของระบบสังคมด้วย" (Daniel Lerner ๑๙๕๔ : ๕๗-๖๒ อ้างถึงใน ศิริชัย ศิริกายะ ๒๕๒๕ : ๑๑)

เฟรดเคอริก เฟรย์ (Frederick W. Frey) ได้ศึกษางานวิจัยของเลิน-เนอร์ และได้เสนอแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ตามแนวความคิดของเลิน-เนอร์ ดังนี้

แผนภูมิที่ ๑ ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ตามแนวความคิดของเลิน-เนอร์

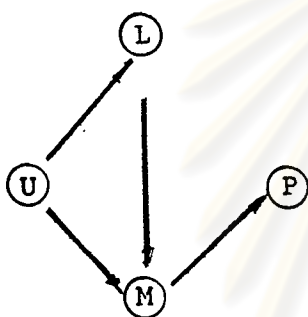
- U หมายถึง การทำให้เป็นเมือง
- L หมายถึง การรื้อหนังสือ
- M หมายถึง การเปิดรับสื่อมวลชน
- P หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองและเศรษฐกิจ

เฟรย์ ได้อธิบายถึงแผนภูมินี้ว่า ขั้นตอนของการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ เริ่มเมื่อมีการขยายตัวของชุมชนจนกลายเป็นเมือง การศึกษาก็จะเกิดตามมาในชุมชนเมือง ซึ่งก็ทำให้เกิดการเปิดรับสื่อมวลชนเกิดขึ้นและการขยายตัวของสื่อมวลชนก็จะช่วยยกระดับการศึกษาของประชาชนให้เพิ่มมากขึ้นด้วย ซึ่งก็จะกระตุ้นให้เกิดความสนใจและเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและเศรษฐกิจมากขึ้น การเข้ามามีส่วนร่วมนี้เองเป็นเป้าหมายสำคัญของสังคมสมัยใหม่ (Frederick W. Frey ๑๙๗๓ : ๔๑๓ - ๔๑๕ อ้างถึงใน ศิริชัย ศิริกายะ ๒๕๒๕ : ๑๒๔-๑๓๐)

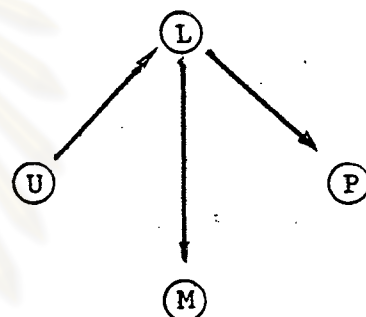
เฮเวิร์ท อัลเกอร์ (Hayward R. Alker) ได้ทดสอบทฤษฎีของเลินเนอร์ โดยหาค่าสัมพันธของตัวแปรต่าง ๆ และสรุปว่าอาจเป็นไปได้ ๒ ลักษณะ ซึ่งการจะนำไปใช้นั้นก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอก อาทิเช่น ความง่าย หรือ ความมีเหตุผล เป็นต้น ลักษณะของแบบจำลองจากการศึกษาของอัลเกอร์ คือ

แผนภูมิที่ ๒ ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ จากการศึกษารองอัลเกอร์

๒.๑

๒.๒

ค่าสหสัมพันธ์. $UL=0.47$; $UM=0.49$; $UP=0.42$; $LM=0.42$, $LP=0.57$; $MP=0.42$

(Frederick Frey ๑๙๗๓ : ๔๑๓)

จากแผนภูมิที่ ๒.๑ สามารถอธิบายได้ว่า การทำให้เป็นเมือง (U) นั้นเป็นตัวแปรที่ทำให้เกิดการรื้อหนังสือ (L) และการเปิดรับสื่อมวลชน (M) และในขณะเดียวกัน การรื้อหนังสือก็มีผลต่อการเปิดรับสื่อมวลชนด้วยเช่นกัน ซึ่งการเปิดรับสื่อมวลชนนี้ทำให้เกิดมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองและเศรษฐกิจ (P) เพิ่มขึ้น

จากแผนภูมิที่ ๒.๒ อธิบายได้ว่า การทำให้เป็นเมือง (U) นั้นทำให้การรื้อหนังสือเพิ่มขึ้น (L) ซึ่งส่งผลต่อไปยังการเปิดรับสื่อมวลชน (M) ที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย และในขณะเดียวกัน การรื้อหนังสือที่เพิ่มขึ้น ก็ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง และเศรษฐกิจ (P) เพิ่มขึ้น

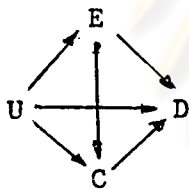
จะเห็นได้ว่าการศึกษารองอัลเกอร์มีลักษณะใกล้เคียงกับการศึกษาของเฟรย์ คือ มีลักษณะที่เหมือนกันในส่วนที่ว่า "ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการทำให้เป็นเมือง (U)

กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและเศรษฐกิจ (P) "

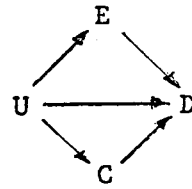
โดแนล แมคครอน และ ชาร์ลส์ นูคค์ (Donald J. McCrone and Charles F. Cnudde) ก็ได้ทดสอบทฤษฎีของเดินเนอร์เช่นกัน โดยใช้ข้อมูลจาก ๘๖ ประเทศ โดยกำหนดให้การทำให้เป็นเมืองเป็นตัวแปรอิสระ และให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองและเศรษฐกิจเป็นตัวแปรตาม โดยสร้างแบบจำลองพื้นฐานและแบบจำลองการทดสอบต่าง ๆ อีก ๕ แบบ รวมทั้งแบบจำลองที่คัดเลือกแล้ว

แผนภูมิที่ ๓ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ตามการศึกษาของแมคครอน และนูคค์

แบบจำลองพื้นฐาน

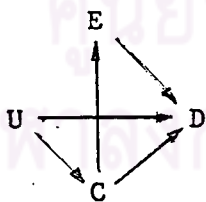

แบบจำลอง ก.

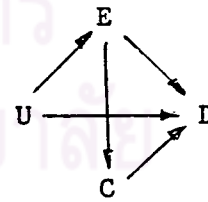
(ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่าง EC)

แบบจำลอง ข.

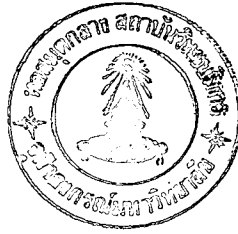

(มีความสัมพันธ์จาก C ไป E)

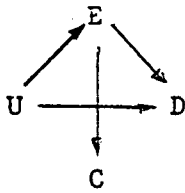
แบบจำลอง ค.

(มีความสัมพันธ์จาก E ไป C)

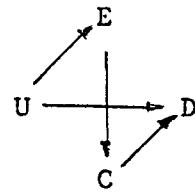

แบบจำลอง ง.

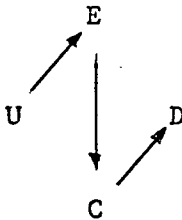
(ไม่มีความสัมพันธ์ CD)

แบบจำลอง จ.

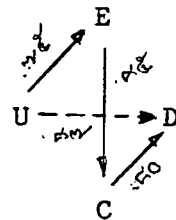
(ไม่มีความสัมพันธ์ ED)

แบบจำลอง ฉ.

(แบบจำลองขั้นพื้นฐานง่าย ๆ ของเดินเนอร์)

แบบจำลอง path coefficient

หมายเหตุ สัญลักษณ์ที่แตกต่างจากของเดินเนอร์ คือ E = education ซึ่งก็หมายถึงการศึกษาหรือการรู้หนังสือ (L = literacy) นั่นเอง ส่วน C = Communication และ D = Democracy

จากแบบจำลองในการทดสอบทั้ง ๒ แบบ ของแมคครอน และนัคท์ นั้น ในประเด็นแรกคือ ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการทำให้เป็นเมือง (U) และการเปิดรับสื่อมวลชน (C) แบบจำลอง ก และ ข จึงถูกตัดไป เหลือแบบจำลอง ค ในประเด็นต่อมา ก็คือ การรู้หนังสือ (E) มีความสัมพันธ์ทางอ้อมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยผ่านผลที่เกิดขึ้นกับการเปิดรับสื่อมวลชน (C) แบบจำลอง ค และ ง จึงถูกตัดทิ้งไป และในประเด็นสุดท้ายก็คือ มีความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างการทำให้เป็นเมือง (U) กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง (P) เช่นเดียวกับที่มีความสัมพันธ์โดยผ่านทางกรรู้หนังสือ (E) และสื่อมวลชน (C) ซึ่งทำให้แบบจำลอง จ ดีกว่าแบบจำลอง ฉ และจากการทดสอบ path coefficient

เพียบ (๑๙๗๓ : ๘๑๖) ได้สรุปการเปรียบเทียบงานวิจัยต่าง ๆ ของ อัลเกอร์ แมคครอนและนุกค์ ที่ใช้การวิจัยแบบ Causal-Modeling และวินแฮมที่ใช้การวิจัยแบบ Time-Series เพื่อทดสอบแบบจำลองของเลนเนอร์ดังนี้

ตารางที่ ๑ การเปรียบเทียบการทดสอบแบบจำลองของเลนเนอร์

ความสัมพันธ์โดยตรง	เลนเนอร์	Causal-Modeling		Time-Series
		อัลเกอร์	แมคครอนและนุกค์	วินแฮม
การเป็นเขตเมือง-การรู้หนังสือ	มี	มี	มี	ไม่มี
การเป็นเขตเมือง-การใช้สื่อมวลชน	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	มี (ตรงกันข้าม)
การเป็นเขตเมือง-การมีส่วนร่วม ทางการเมือง	ไม่มี	ไม่มี	มี (แทนอย)	มี (ห่างกัน ๒๐ ปี)
การรู้หนังสือ-การใช้สื่อมวลชน	มี	มี	มี	มี (แต่กลับกันหรือ เกือกลับกัน)
การรู้หนังสือ-การมีส่วนร่วมทาง การเมือง	?(มี)	มี	ไม่มี	มี
การใช้สื่อมวลชน-การมีส่วนร่วมทาง การเมือง	มี	ไม่มี	มี	มี

จากตารางจะเห็นว่ามีความไม่เห็นพ้องกันมากพอสมควร ระหว่างผลของนักวิจัยต่าง ๆ กับผลวิจัยของเลนเนอร์

นอกจากนี้ชแรมม์และรักเกิลส์ (๑๙๖๗ : ๕๗-๗๕ อ้างถึงใน เสดิเยร เชยประทีป ๒๕๒๔ : ๒๒-๒๓) ได้พยายามศึกษาทิศทางของความสัมพันธ์ในเชิงเหตุและผลระหว่างตัว

แปรต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ การเจริญเติบโตของสื่อ ความเป็นเมือง การอ่านออกเขียนได้และ ผลผลิตต่อหัว โดยอาศัยวิธีการทางสถิติที่เรียกว่า cross - lagged correlations ผลการวิจัยปรากฏว่าเมื่อนำปัจจัยเหล่านี้มาจับกันเป็นคู่ ๆ เพื่อหาค่าสหสัมพันธ์แล้วปรากฏว่าค่าสหสัมพันธ์ที่ใกล้เคียงกันมากจนไม่น่าเชื่อว่าตัวแปรตัวหนึ่งจะมีอิทธิพลมากกว่าตัวแปรอื่น ๆ นอกจากนี้ ชรรมม์และนุคค์ยังพบว่า

- ปัจจัยสองตัวที่มีค่าสหสัมพันธ์แตกต่างกันมากที่สุดชี้ให้เห็นว่าอาจมีทิศทางของความสัมพันธ์ในเชิงเหตุและผล นั่นคือ ทั้งรายได้ต่อหัวและความเป็นเมืองอาจมีอิทธิพลต่อการอ่านออกเขียนได้ในระยะแรกของการพัฒนามากกว่าการอ่านออกเขียนได้มีอิทธิพลต่อรายได้ต่อหัวหรือความเป็นเมือง

- ผลผลิตต่อหัวมีค่าสหสัมพันธ์กับการอ่านออกเขียนได้ในประเทศที่มีระดับความเป็นเมือง ๑๐-๒๕ % สูงกว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเมืองกับการอ่านออกเขียนได้ (๐.๓๕ ต่อ ๐.๒๑) และผลผลิตต่อหัวยังคงมีสหสัมพันธ์สูงกับจำนวนจำหน่ายหนังสือพิมพ์และจำนวนเครื่องรับวิทยุต่อประชากรพันคนต่อไปอีก แม้ในภายหลังที่ความเป็นเมืองได้บรรลุระดับสูงสุด (๒๕ %) ของเส้นเนอร์แล้ว

- ปัจจัยการอ่านออกเขียนได้และจำนวนจำหน่ายหนังสือพิมพ์มีค่าสหสัมพันธ์เกือบเท่า ๆ กัน แสดงว่าปัจจัยหนึ่งไม่ไ้เป็นสาเหตุให้เกิดอีกปัจจัยหนึ่ง

- การเจริญเติบโตอย่างมีนัยสำคัญของการอ่านออกเขียนได้นั้นเกิดขึ้นแม้ประเทศจะมีระดับของความเป็นเมืองอยู่ในขั้นต่ำมาก (ต่ำกว่า ๑๐ %)

- ไม่พบค่าสหสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของความเป็นเมืองกับการอ่านออกเขียนได้ในลักษณะของความสัมพันธ์โดยตรงจนถึงระดับ ๒๕ %

- หลังจากประเทศบรรลุถึงระดับความเป็นเมืองระดับหนึ่งแล้ว การอ่านออกเขียนได้จะเป็นปัจจัยที่มีสหสัมพันธ์อย่างสูงกับการบริโภคสื่อมวลชน

นอกจากนี้เมื่อนำผลการวิเคราะห์ของชรรมม์และรักเกลส์มาเปรียบเทียบกับของเส้นเนอร์แล้วพบข้อแตกต่างถึง ๔ ประการคือ

๑ . ความเป็นเมืองไม่ใช่ปัจจัยเดียวที่เป็นสาเหตุให้เกิดการเจริญเติบโตของการอ่านออกเขียนได้ในประเทศก้อยพัฒนา ผลผลิตต่อหัว(ตัวแปรที่เส้นเนอร์ไม่ได้ศึกษาในงานวิจัย

ของเขา) ไม่เพียงแต่จะเป็นสาเหตุร่วมกับความเป็นเมืองในการก่อให้เกิดความเจริญเติบโตของการอ่านออกเขียนได้ แต่ยังมีสหสัมพันธ์กับการอ่านออกเขียนได้สูงยิ่งกว่าสหสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเมืองกับการอ่านออกเขียนได้เสียอีก

๒ . ไม่พบหลักฐานที่สนับสนุนว่า การพัฒนาการอ่านออกเขียนได้มีสหสัมพันธ์กับการขยายตัวของการใช้สื่อมวลชน

๓ . การเจริญเติบโตอย่างมีนัยสำคัญของการอ่านออกเขียนได้ปรากฏขึ้นในประเทศที่มีระดับความเป็นเมืองต่ำ นอกจากนี้ยังไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่าการอ่านออกเขียนได้และความเป็นเมืองเจริญเติบโตไปด้วยกันในลักษณะของความสัมพันธ์โดยตรง ในช่วงที่ประเทศบรรลุถึงระดับความเป็นเมืองระหว่าง ๑๐-๒๕ %

๔ . นักวิจัยทั้งสองพบว่า แบบแผนของกระบวนการพัฒนาของตัวแปรเหล่านี้ไม่ได้มีแบบแผนเดียวอย่างที่เส้นเนอร์ตั้งสมมุติฐานไว้ ลำดับขั้นของการพัฒนาตามประวัติศาสตร์ของภาคสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการเมืองของระบบสังคมนั้นมีลำดับขั้นของการพัฒนาแตกต่างกันไปตามภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก

จากงานวิจัยเรื่องสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาในเขตเมืองปนชนบทของศิริชัย ศิริกายะ (๒๕๒๕ : ๑๔๐-๑๕๓) ศึกษาโดยใช้แบบจำลองการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ของเส้นเนอร์ในเขตคลองหลวง-ธัญบุรี และได้เพิ่มตัวแปรสถานภาพทางเศรษฐกิจโดยวัดจากรายได้เป็นเกณฑ์ ด้วยเหตุผลที่ว่า การเพิ่มขึ้นของสถานภาพทางเศรษฐกิจอาจจะช่วยกระบวนการพัฒนาไม่มากนัก จากการศึกษาสรุปได้ว่า " ทฤษฎีของเส้นเนอร์นั้นเมื่อประยุกต์ใช้กับเขตคลองหลวง-ธัญบุรีซึ่งเป็นเขตชุมชนเมืองปนชนบทได้บ้างบางส่วนเท่านั้น กล่าวคือ ในเขตชุมชนเมืองปนชนบท การศึกษาและการเปิดรับสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะที่ไปในทิศทางเดียวกัน แต่การศึกษาไม่ได้ช่วยส่งเสริมให้คนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็ไม่จำเป็นต้องเป็นคนที่มีความนิยมสมัยใหม่เสมอ ๆ ไป " ผู้วิจัยได้สร้างแบบจำลองการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ของเขตคลองหลวง-ธัญบุรี ไว้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๔ รูปจำลองการ เปลี่ยนให้ เป็นสมัยใหม่ ของคลองหลวง-ชัยบุรี

จากแผนภูมิอธิบายได้ว่าในชุมชนเมืองปทุมธานีเขตคลองหลวง-ชัยบุรี การศึกษากับรายได้เป็นจุดเริ่มต้นของการมีค่านิยมสมัยใหม่ การศึกษากับรายได้จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในทิศทางเดียวกันเสียก่อน ซึ่งมีผลต่อการเปิดรับสื่อมวลชนและการเปิดรับสื่อมวลชนมีผลโดยตรงต่อค่านิยมสมัยใหม่ เพราะฉะนั้นการส่งเสริมด้านการศึกษาและการเพิ่มค่านายได้เป็นสิ่งจำเป็นมาก่อนที่จะส่งเสริมการเปิดรับสื่อมวลชน เมื่อมีการเปิดรับสื่อมวลชนเพิ่มมากขึ้น ผลที่ได้ก็คือค่านิยมสมัยใหม่ที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงของสังคม

งานวิจัยของดิเรกนันทน์ อนวัชศิริวงศ์ (๒๕๒๘: ๑๕๑) ก็พบว่า การเปิดรับสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับค่านิยมสมัยใหม่และการศึกษาในระดับสูงและมีอิทธิพลต่อโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมในทิศทางเดียวกัน แต่ไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างการเปิดรับสื่อมวลชนและการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็ไม่มีอิทธิพลต่อโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมให้สูงขึ้นแต่ประการใด

นอกจากนี้จากการวิเคราะห์สถานการณ์ของไทย โมเซล (Dames N. Mose1) ได้ศึกษาข้อบกพร่องบางประการของแนวความคิดของเลนเนอซึ่งไม่สอดคล้องกับประเทศไทย โมเซลพบว่า การขยายตัวของเขตเมืองมีผลโดยตรงต่อการรู้หนังสือ การเปิดรับสื่อมวลชนและคุณลักษณะทางจิตวิทยา แต่มีผลเชิงลบต่อการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งหรือการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้เพราะประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครมีระดับการรู้หนังสือและการเปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าต่างจังหวัดแต่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งน้อยกว่าคนที่อยู่ในต่างจังหวัดไปลงคะแนน

(Lucian W. Pye, editor : ๑๔๔ - ๒๒๔ อ้างใน บุญเลิศ ศุภกิจสก ๒๕๒๗ : ๘)

จากการศึกษาทฤษฎีแนวความคิดและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทางการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกแนวทางในการทดสอบโดยใช้แบบจำลองของเลนเนอซึ่งประกอบด้วย

ตัวแปร ๔ ตัว และผู้วิจัยได้เพิ่มเข้าไปอีกหนึ่งตัวแปร คือ สถานภาพทางเศรษฐกิจ เพื่อผลในการทดสอบหาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาประเทศ ตัวแปรที่จะใช้ในการศึกษาค้างนี้จึงประกอบด้วย

๑. การเป็นเขตเมือง
๒. การรู้หนังสือ
๓. การใช้สื่อมวลชน
๔. การมีส่วนร่วมทางการเมือง
๕. การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ

ทฤษฎีแนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดนี้จะเป็นกรอบอ้างอิงสำหรับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับการพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑-๕ โดยการวิเคราะห์แบบจำลองการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ของเลนินอร์ในครั้งนี้

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย